

Pilar Gil Foz

Noves informacions sobre beseitans a Nova York

Núria Balagué Mola

L'estiu del 2025, al número 16 d'aquesta mateixa revista, vam presentar el pas per Nova York de quatre famílies beseitanes durant el primer terç del segle XX.¹ Com que ens ha arribat nova informació sobre alguns dels beseitans que apareixien en aquell article, passem a compartir-la amb els nostres lectors.

Manuel Sorolla Ramia i família

De Manuel Sorolla Ramia ja havíem explicat que va emigrar a Nova York el 1920 i que el 1923 va tornar a Beseit per recollir la seva dona Pilar Gil Foz i els fills de la parella, José i Engracia. No disposàvem de la imatge de cap d'ells però, més recentment, uns descendents

Manuel Sorolla Ramia

Manuel Sorolla Ramia a la coberta d'un transatlàntic

es van posar en contacte amb la família Latorre Abella de Beseit, que eren parents seus², i els han facilitat informació sobre la història familiar després de tornar de Nova York. Hem d'agrair a Eva Latorre Abella i als besnets de Manuel Sorolla tota la informació que aquí recopilem.

Manuel, que va creuar diverses vegades l'Atlàntic, va ser retratat a la coberta del vaixell durant una de les travessies.

Quan Manuel, Pilar i els seus dos fills van tornar a la seva casa del carrer de Sant Roc de Beseit, van portar força coses de Nova York, per a ús propi o per regalar a la família. Per exemple, la família Latorre Abella conserva un despertador fosforescent marca "Victory" que permetia saber l'hora durant la nit sense haver d'obrir el llum.

Despertador "Victory" fabricat per E. Ingraham Company

El despertador era fabricat per E. Ingraham Company³ a Brístol, a l'estat de Connecticut. En aquella època la fosforescència s'aconseguia fent servir una pintura luminescent que contenia radio-226, un component altament radio-actiu, que es va perdent amb els anys. Encara avui, si s'aplica un comptador Geiger al davant del despertador, l'aparell mostra una pujada notable.

Curiosament, no és l'únic despertador que va arribar a Beseit des de Nova York: en tenim constància d'un altre que va venir dins de l'equipatge de José Morera Gil. En aquest cas es tracta del model Big Ben, patentat per l'empresa Westclox⁴, que va aparèixer al mercat el 1909 i va tenir un èxit sostingut durant força anys.

Despertador "Big Ben" fabricat per Westclox

Tornant als objectes portats per Manuel Sorolla Ramia trobem els obsequis que van rebre les seves cunyades Ramona i Miguela Gil Foz: dues culleres de servir d'alpaca amb un bany de 10 gr. de plata, una per

cada una⁵. Són de bona qualitat i la marca de l'orfebre apunta a un origen francès. Tot i que es van fabricar fa 100 anys, mantenen una elegància intemporal: podrien procedir perfectament del mític Hotel Teresa de Nova York.

Culleres de servir portades de Nova York

Després de la guerra civil Manuel va estar un temps detingut a la presó d'Alcanyís. Se li va obrir un procés⁶ i se'l va sentenciar a 6 anys i un dia d'inhabilitació absoluta de càrrec públic. La sentència també l'obligava a pagar 750 pessetes immediatament i va haver de cercar l'aval d'Estefania Llonga Gil, neboda de la seva dona, per sol·licitar que li permetessin fer el pagament a terminis. Finalment, el febrer de 1947, es va fer un auto de sobreseïment del seu expedient. Tot seguit, va marxar a França amb la seva dona.

Manuel Sorolla i Pilar Gil a París (agost 1948)

I què se'n va fer de José i Engracia, els fills de Manuel i Pilar? Ens ho expliquen alguns dels seus besnets: Emmanuel i Daniel Sorolla, nets de José i Diego Pagano, net d'Engracia.

En acabar la guerra vivien tots a Alcanyís. José, que havia estudiat per mestre s'havia casat amb Pilar Pasies Serrat⁷ i Engràcia es va casar amb Àngel Mata Mata, també mestre. Tots quatre van haver de passar una temporada a la presó. L'any 1944 van arribar els fills: van néixer José (*Pepito*), fill de José i Pilar; i Núria, filla d'Àngel i Engracia.

Un cop alliberats, José, que va tornar a treballar de mestre però estava sota vigilància, va ser advertit que no trigarien a detenir-lo, va marxar primer a Beseit, després a Barcelona i d'allà va anar pujant fins aconseguir passar la frontera. Àngel també va marxar a França i, de seguida que van poder, les seves dones amb els nens van reunir-se amb ells l'any 1948. Van viure tots junts fins que es van situar.

José Sorolla Gil, Pilar Pasies Serrat i José Sorolla Pasies

José Sorolla Gil i la seva família es van instal·lar a Vigneux sur Seine, una petita ciutat situada a 25 km de París, i després van anar a viure a Montpellier. L'any 1961 van obtenir la nacionalitat

francesa. El fill *Pepito* Sorolla, va exercir de metge, i va morir a Saint-Martin-de-Londres, una localitat molt propera a Montpellier, l'agost de 2021.

Engràcia Sorolla Gil amb el marit Àngel Mata i el seu pare Manuel Sorolla van decidir emigrar de França a l'Argentina en la dècada de 1960, quan ja havia mort Pilar Gil, la dona de Manuel. Allà van tenir diferents ocupacions i van acabar comprant un terreny agrícola a la petita ciutat de Carmen de Patagones, a la província de Buenos Aires.

Àngel Mata, Engracia Sorolla i Nuria Mata

Manuel va morir aviat i també Àngel, quan tenia uns 60 anys. Engràcia va ser la més longeva. Es va traslladar a Olivos, situada a 20 km. del centre de la ciutat de Buenos Aires, per estar prop de la filla, i hi va morir a una edat molt avançada. Nuria Mata Sorolla, la neta de Manuel Sorolla Ramia, va morir a Buenos Aires el febrer de l'any 2021.

Ignacio Tejedor Tejedor i família

D'Ignacio ja sabíem que va emigrar a Nova York el 1920 i va retornar a Beseit l'estiu de 1923⁸.

Diario La Provincia (Teruel) 23/08/1923

PROCEDENTE de los Estados Unidos, donde ha pasado larga temporada, ha llegado a Beceite, su pueblo natal, don Ignacio Tejedor.

També sabíem que, unes setmanes més tard, va tornar a marxar cap a Nova York acompanyat de la seva dona Ramira Prades Urquizu i el seu fill Santiago Tejedor Prades. Pocs anys després, Ramira i Santiago van tornar a Beseit mentre que l'última notícia que teníem d'Ignacio es que es va quedar a Nova York com a mínim fins el 1940.

Ara sabem que Ignacio va marxar de Nova York i que el 1944 tenia fixada la seva residència 200 kilòmetres més amunt, al comtat de Hartford, a l'estat de Connecticut, i allà treballava en una fàbrica.

Més endavant el trobem en un llistat de passatgers del vaixell *Vulcania*⁹, un transatlàntic de bandera italiana que va sortir del port de Barcelona el 23 de setembre de 1955 i va arribar a Nova York el 3 d'octubre. El *Vulcania* tenia capacitat per 1.370 passatgers, que podien viatjar en 1ª classe, en 2ª classe o en classe turista, que era la nova manera d'anomenar la 3ª classe. Així doncs, trobem el *turista* Ignacio Tejedor a bord, tornant cap als Estats Units amb 5 peces d'equipatge.

Motonave *Vulcania*, de la Cosulich S.T.N. Trieste (Italia)

Un informe signat pel vicecònsol dels Estats Units a Barcelona el 13 de febrer de 1962¹⁰, ens dona detalls sobre la seva mort. Tot seguit, en fem un resum:

Ignacio Tejedor, retirat, nacionalitzat ciutadà americà el 7 de setembre de 1950, que va tenir com a darrera adreça coneguda als Estats Units al Knollwood Contry Club, a White Plains, New York, va morir el 18 de gener de 1962 a les 02:00 p.m. a l'edat de 68 anys i 10 mesos i mig, a l'Hospital de Sant Pau de Barcelona a causa d'un càncer i va ser enterrat al cementiri de Montjuïc de Barcelona. Els seus efectes personals van ser lliurats a la seva esposa Ramira Prades.

Francisco Climent Martínez

Francisco va ser un altre dels beseitans que van anar a Nova York durant el primer terç del segle XX. L'hem localitzat recentment.

Juan Francisco Climent Martínez va néixer a Beseit el 20 de juliol de 1894, era el segon fill d'una família que havia vingut de la província de Castelló: el seu pare era de Morella i la mare de Vila-real, a la Plana Baixa.

A diferència dels altres beseitans, quan va arribar a Nova York el 3 d'agost de 1920 Francisco no procedia d'Espanya sinó que el vapor *Siboney* on viatjava venia de Cuba.

Transatlàntic *Siboney*, de la Cia. Nord-americana Ward-Line

No sabem res més de Francisco fins el 1928, quan una notícia apareguda al *Diario de Teruel*¹¹ alerta sobre la seva condició de pròfug.

“Entre los acuerdos tomados por la Junta de Clasificación en la sesión celebrada en el día de ayer figuran los siguientes: Dejar sin efecto el levantamiento de la nota de prófugo por no haber efectuado su presentación en el plazo señalado a los mozos Francisco Climent Martínez, de Beceite [...]”

I la darrera informació que tenim d'ell és del 25 d'agost de 1938, quan fa la seva petició de naturalització per esdevenir ciutadà nord-americà. És allà on informa que viu a 435W 45th Street de Nova York, i que és solter i sense fills.

NOTES

1. Núria Balagué Mola. "Beseitans a Nova York". *Beseit. Quadern d'història i cultura*, nº 16, agost 2025 p.2-16.
2. Josefa Pilar Gil Foz era germana de Miguela i Ramona Gil Foz, àvies de Juan José Latorre Llonga, *Chere*.
3. E.Ingraham Company https://en.wikipedia.org/wiki/E._Ingraham_Company [16/05/2026]
4. Westclox <https://es.wikipedia.org/wiki/Westclox> [16/05/2026]
5. La marca CF que porten aquestes culleres podria fer referència a un orfebre europeu, probablement francès.
6. Expedientes de responsabilidades políticas ES/AHPZ - J/005979/000009 - Manuel Sorolla Ramia. Beceite (Teruel). Productor: Tribunal Regional de Responsabilidades Políticas de Zaragoza
<https://dara.aragon.es/opac/app/results/?q=Manuel+Sorolla+Ramia&ob=re:1> [16/05/2026]
7. BOE 29/07/1941 n.210 p. 5.692. *ORDEN de 11 de julio de 1941 por la que se concede libertad condicional a trescientos setenta y cinco penados*. De la Prisión de Mujeres «Las Claras», de Barbastro: Pilar Pasiés Serrat.
8. *La Provincia* (Teruel) 23/08/1923
9. *Passenger and Crew Lists of Vessels Arriving at New York, New York, 1897-1957* (National Archives Microfilm Publication T715, roll 8642); Records of the Immigration and Naturalization Service, Record Group 85. <https://www.myheritage.es/research/collection-10512/listas-de-pasajeros-de-la-isla-de-ellis-y-otros?itemId=40949179-&action=showRecord&recordTitle=Ignacio+Tejedor> [26/04/2026]
10. Central Decimal Files: Estados Unidos. Registros vitales 1910–1963 <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9J-VQYM-F-33C?view=fullText&keywords=Tejedor%2CIgnacio%20TEJEDOR%2CNew%20York&lang=es&groupId=> [26/04/2026]
11. *Diario de Teruel* 29/02/1928 n.444 p.1.

